

UNIwersytet Jagielloński
w Krakowie

Wydział Prawa i Administracji

Katedra Postępowania Karnego

Przesłuchanie w trybie art. 185a-185d k.p.k.
Między ochroną dziecka a prawem do obrony.

STRESZCZENIE

Joanna Pawlik-Czyniewska

Rozprawa doktorska
wykonana pod opieką
dr hab. Andrzeja Światłowskiego, prof. UJ
w Katedrze Postępowania Karnego

Kraków 2018

Przedmiotem pracy doktorskiej uczyniono problematykę relacji dwóch wartości chronionych w specjalnych trybach przesłuchań małoletnich z art. 185a-185d k.p.k., a to dobra dziecka i prawa do obrony.

Rozważania prowadzono w celu ustalenia, czy art. 185a-185d k.p.k. faktycznie wzmacniają ochronę dzieci w procesie, czy ochrona wynikająca z tych przepisów jest wystarczająca oraz czy ogranicza ona – a jeżeli tak, to w jaki sposób, fundamentalne dla realizacji idei sprawiedliwego procesu, uprawnienia procesowe oskarżonych, składające się na prawo do obrony. Dodatkowym zagadnieniem – lecz równie istotnym, było to które zmierzało do ustalenia, czy ewentualne ograniczenia w sferze gwarancji procesowych oskarżonych były (są) uzasadnione/usprawiedliwione tak co do celu, jak i zakresu.

Dzięki tak sformułowanym pytaniom, dążono nadto do ustalenia, czy w normach art. 185a-185d k.p.k. faktycznie dochodzi do konfliktu/konkurencji między wartościami takimi jak dobro/ochrona dziecka a prawo do obrony oraz czy w oparciu o ustawowe rozwiązania można rozstrzygnąć o tym, że w świetle art. 185a-185d k.p.k. jedna z pozostających w konflikcie wartości, a to dobro dziecka lub prawo do obrony, ma być zawsze bezwarunkowo traktowana nadrzędnie względem drugiej? Uzupełniająco prowadzone rozważania miały pomóc w rozstrzygnięciu tego, czy ewentualna nadrzędność ma charakter stały, niezależny od okoliczności procesowych?

Poszukiwanie odpowiedzi na tak postawione pytania odbywało się w trzech płaszczyznach badawczych. W każdej z nich prowadzono analizy dotyczące istoty kolizji/konkurencji wartości i zasad ich rozstrzygania, po to aby następnie odnieść uwagi natury ogólnej (specyficznej jednak dla konkretnej sfery) do oceny prawidłowości rozwiązań przyjętych w art. 185a-185d k.p.k.

W płaszczyźnie pierwszej, w której założono, że proces karny to pewna teoretyczna wizja, obejmująca ogólne teorie i poglądy adresowane głównie do ustawodawcy, badano art. 185a – 185d k.p.k. w odniesieniu do postulatów teorii i filozofii prawa oraz prawa konstytucyjnego. W drugiej, w której tenże proces postrzegano jako istniejący i obowiązujący idealny model postępowania karnego, porównywano regulacje art. 185a-185d k.p.k. z założeniami trzech idealnych wzorów postępowania karnego, a to: konwencyjnego, unijnego i procesowego. Z kolei w trzeciej, która odnosiła się do rzeczywistego funkcjonowania procesu karnego, analizowano jak normy art. 185a-185d k.p.k. są stosowane przez sądy w konkretnych postępowaniach karnych.

W ten sposób uzyskano kilka ocen, odnoszących się do różnych kontekstów funkcjonowania instytucji art. 185a-185d k.p.k. w zakresie konkurencji wyróżnionych

wartości. Pozwoliły one na sformułowanie odpowiedzi na pytania postawione na wstępie pracy oraz na opracowanie wniosków końcowych.

Z przeprowadzonych rozważań wynika, że niewątpliwie poprzez wprowadzenie ochronnych trybów przesłuchań dzieci, wartość „dobro dziecka” określić można jako wartość chronioną, a „prawo do obrony” jako tą ograniczaną. Ustalono jednak, że w art. 185a-185d k.p.k. nie dążono do tego, by któraś z konkurujących wartości została uznana za bezwzględnie nadrzędną względem drugiej. O ile bowiem celem ustawodawcy było wzmocnienie statusu małoletniego świadka, o tyle nie miało się to odbywać kosztem wyłączenia prawa do obrony. Poprzez analizy regulacji art. 185a-185d k.p.k., w tym odnośnie ich do zmiennych z wyróżnionych sfer badawczych wykazano, że każda z wymienionych wartości doznaje pewnych ograniczeń na rzecz poszanowania realizacji drugiej oraz że żadna z nich nie jest i co istotne nie może być, traktowana jako bezwzględnie „nadrzędna”.

Przeprowadzone badania pozwoliły nadto na wykazanie niedostatków obecnych uregulowań i na sformułowanie wniosków de lege ferenda.

Pracę skonstruowano z ośmiu rozdziałów, wliczając w to wstęp i zakończenie.

W rozdziale 1 – wstępnym, przedstawiono główne założenia i cele pracy.

W rozdziale 2 objaśniono kluczowe dla prowadzonych rozważań pojęcia, takie jak: „dziecko”, „małoletni”, „nieletni”, wykazując różnice funkcjonujące w obrębie ich zakresów znaczeniowych w sferze języka potocznego oraz prawnego i prawniczego. Ponadto opisano rolę dziecka występującego w procesie karnym. Temat pracy wymagał także, by przedstawić znaczenie określeń związanych ze sprawcą czynu zabronionego - nazywanego w przepisach „oskarżonym”, „podejrzany” oraz „osobą podejrzaną”.

W rozdziale 3, przeanalizowano najważniejsze międzynarodowe regulacje dotyczące omawianej konkurencji wartości i mające wpływ na ochronę małoletnich biorących udział w procesach karnych oraz realizację uprawnień przez oskarżonych.

W rozdziale 4 opisano historyczny rozwój instytucji „bezpiecznych przesłuchań” dzieci w polskiej procedurze karnej. Przedstawiono w nim stan prawny obowiązujący w ochronie procesowej dzieci w czasie wprowadzenia i z pierwszych lat obowiązywania Kodeksu postępowania karnego z 1997 roku. Następnie, opisano najistotniejsze nowelizacje tych regulacji z lat 2003, 2005 i 2013 – do stanu aktualnego.

Kolejne trzy rozdziały pracy, to jest 5, 6 i 7, poświęcono rozważaniom na temat konkurencji wartości tj. między dobrem dziecka w procesie karnym a realizacją uprawnień procesowych oskarżonych w świetle regulacji art. 185a-185d k.p.k. Rozdział 5 odnosi się do sfery abstrakcyjnej tj. naukowej i konstytucyjnej, rozdział 6 bada tytułowe zagadnienie w sferze

idealnych modeli procesowych, zaś rozdział 7 rozpatruje problematykę konkurencji chronionych wartości w płaszczyźnie stosowania prawa w konkretnych postępowaniach karnych. Zawarto w nim wyniki badań własnych analizujących akta sądowe.

Na zakończenie przedstawiono wnioski z wyróżnionych perspektyw badawczych, wskazując na relację chronionych wartości. Omówiono niedostatki aktualnych regulacji, formułując postulaty de lege lata.

Janusz Pawliż-Gymeniak
7 06 2018 r.